

	ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua		ISSN 2522-9273 <i>(print)</i> 2616-5236 <i>(online)</i>
---	--	---	--

UDC: 321.01:323.2 (477)

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.272840](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.272840)

*Lesja Vasilieva, Dnipro State Agrarian and Economic University
Doctor Of Science In Public Administration, Professor, Professor, Department Of
Accounting, Taxation And Management Of Financial And Economic Security*

**ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ
INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITY BODIES AND CIVIL
SOCIETY INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF POWER
DECENTRALIZATION**

***Анотація.** Метою статті є дослідження та узагальнення наукових підходів щодо взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації влади. Визначено, що громадянське суспільство і органи публічної влади перебувають у постійній взаємодії, доповнюють одне одного і залежать одне від одного. Сильна правова демократична держава не може існувати без громадянського суспільства. Встановлено, що для публічно-правового типу взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади характерна пряма владна діяльність органів публічної влади, що реалізують функції держави шляхом правотворчості, застосування права та здійснення контролю. Наголошено, що контроль є лише одним із досить великої кількості різновидів взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади.*

***Abstract.** The purpose of the article is research and generalization of scientific approaches regarding the interaction of public authorities and institutions of civil society in conditions of decentralization of power. It was determined that civil society and public authorities are in constant interaction, complement each other and depend on each other. A strong legal democratic state cannot exist without civil society. As a result of the study, it was established that the activities of civil society institutions should correspond to the strategic goal of civil society to create conditions for the fullest possible self-realization and satisfaction of the interests of society, individual individuals and their collective associations. It was established that the public-legal type of interaction between civil society and public authorities is characterized by the direct power activity of public authorities, which implement the functions of the state through law-making, law enforcement and control. The*

private-law type of interaction between civil society and public authorities looks somewhat more complicated, since civil society subjects, not having state-authority powers, can influence public authorities through participation in election procedures, examination of legal acts, monitoring and control. It is emphasized that control is only one of a rather large number of types of interaction between civil society and public authorities, which can be defined as activities carried out by subjects of civil society in the forms established by regulatory and legal acts, by observation, assessment and, if necessary, adjustment of activities, results of activities of public authorities for the purpose of ensuring their compliance with predetermined parameters and the goal of increasing the efficiency of such activities.

Key words: *interaction, civil society, state policy, public authorities, politics*

Ключові слова: *взаємодія, громадянське суспільство, державна політика, органи публічної влади, політика*

Постановка проблеми.

Політико-правовими підходами різних країн наголошено, що громадянське суспільство є основою функціонування будь-якої демократичної держави, а держава, у свою чергу, має не перешкоджати та сприяти розвитку потенціалу громадянського суспільства, наділяючи його учасників можливість для реалізації в усіх сферах діяльності, оскільки будь-які політико-правові чи соціально-економічні перетворення ніколи не виправдають очікувань результатів і ключової мети без тісної співпраці та взаємодії з громадянами суспільства і, як наслідок, підтримка громадянського суспільства щодо виконання суспільно вагомих рішень з економічної, ідеологічної, культурні, релігійні, соціальні проблем.

Зміцнення та оновлення громадянського суспільства

повинно стати ключовою об'єктивною політикою держави. Побудова сильного громадянського суспільства передбачає політичну вигоду, тобто створення громадянського суспільства, де люди будуть брати участь у процесі прийняття урядових рішень. При цьому органи публічної влади повинні визнавати незалежний характер громадянського суспільства.

Водночас відносини з громадськістю в системі управління слід розглядати не через призму зниження ролі держави в процесі управління, а як полегшення здійснення тих процедур, які забюрократизовані у взаємодії органів публічної влади з громадськістю з метою підвищення ефективності управління та ліквідування бюрократичних нашарувань у відносинах між органами публічної влади та

інститутами громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів щодо взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації влади присвячені праці вітчизняних вчених, насамперед, Бабарикіна Н.А., Васільєва Л.М., Корж І.Ф., Лізаковська С.В., Месюк М.П., Сенча С.О. та інші.

Формулювання цілей дослідження – дослідження та узагальнення наукових підходів щодо взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Різноманітні форми колективної діяльності та спільного життя становлять громадянське суспільство, а еволюція та розвиток громадянського суспільства в усьому світі стали важливою метою для глобальної індустрії розвитку. Громадянське суспільство як об'єкт, який необхідно зміцнити, і як засіб, за допомогою якого здійснюється розвиток, стало популярним у дослідженнях, дискурсах і практиці розвитку з кінця ХХ століття.

Незважаючи на продовження позитивного акценту на ролі громадянського суспільства на арені розвитку, громадянське суспільство та організації громадянського

суспільства також залишаються предметом багатьох припущень і суперечок, із занепокоєнням щодо актуальності домінуючих структур громадянського суспільства, особливо в умовах швидкої зміни контекст глобального розвитку.

Як відмічає Корж І.Ф. «розвиток інститутів громадянського суспільства став провідною тенденцією в розвитку країн-лідерів. Інститути поступово витісняють і заміщають державні інститути. Це позначається як на підвищенні ефективності управління суспільством, так і на економічній ефективності... Суспільний і державний устрій майбутніх країн-лідерів, ефективність їхньої політики будуть прямо залежати від розвитку інститутів громадянського суспільства. Можна навіть припустити, що життєстійкість провідних держав буде забезпечена ступенем розвитку вказаних інститутів. Це - нова найважливіша закономірність розвитку глобальних процесів: роль інститутів громадянського суспільства стає не просто важливим, але і вирішальним чинником політичного, економічного і науково-технічного розвитку країни» [3].

«Розвиток демократичної держави передбачає побудову її відносин із громадянським суспільством на партнерських засадах. У цьому контексті йдеться про створення інституційно-

організаційних, фінансових, правових, морально-етичних та інших можливостей, що мають трансформуватись у відповідні форми співпраці та механізми впливу громадськості на державну владу та систему місцевого самоврядування в Україні, а також про забезпечення спільної відповідальності за стан справ на центральному та місцевому рівнях» [6].

Відмітимо, що громадянське суспільство представляє собою соціальну спільність, відмінну від держави і яка володіє особливими інститутами, висновок про що прямо робить Сенча С., який вважає, що «громадянське суспільство ... мережа приватних організацій, які прямо не включені в апарат державної влади: професійні, культурні, громадські, релігійні, благодійні організації, політичні партії та засоби масової інформації» [7].

Відповідно, громадянське суспільство виникає в той момент, коли створюється спеціальний апарат здійснення влади (органи публічного управління), який інституційно виділений із суспільства та відчужений від нього. Проте органи публічної влади є лише частково автономними і потребують взаємодії як із суспільством, так і з громадянами. Причому чим краще організована ця взаємодія, тим стійкішими стають і

держава, і відповідне суспільство. Організувати таку взаємодію дозволяє громадянське суспільство.

«Взаємодія між інститутами влади та громадянського суспільства є запорукою розвитку нашої держави, посилення її економічного потенціалу та обороноздатності, в зв'язку з чим конче необхідно визначити чинники, що перешкоджають вказаній взаємодії, та визначити шляхи їх усунення» [5].

Можемо виділити різновиди взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади, у тому числі залежно від сфер суспільного життя: політичного, економічного, соціального та духовного. Зокрема, у політичній сфері виділяються такі різновиди взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади:

- 1) у процесі формування законодавчих (представницьких) органів публічної влади всіх рівнів та виборів президента;
- 2) у процесі здійснення органами публічної влади своїх функцій;
- 3) у процесі контролю з боку громадянського суспільства за здійсненням функцій органів публічної влади;
- 4) експертно-консультаційна взаємодія;
- 5) інформаційна взаємодія, яка включає:
 - інформування суспільства про хід та результати діяльності органів

публічної влади;

- участь громадянського суспільства у розробці органами публічної влади управлінських рішень, удосконаленні діяльності органів публічної влади, а також в обговоренні проєктів нормативно-правових актів за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій.

б) взаємодія у сфері забезпечення національної безпеки;

7) взаємодія при формуванні юридичних норм, що включає:

- участь професійних об'єднань громадян та недержавних організацій у розробці проєктів нормативно-правових актів;

- громадське обговорення проєктів нормативно-правових актів;

- проведення суспільної експертизи проєктів нормативно-правових актів;

- народна законодавча ініціатива.

У правовому регулюванні варіанти взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади отримали цілком очевидний вираз у сферах приватно-правового та публічно-правового регулювання, що дозволяє виділити за критерієм переважання інтересу два типи взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади – приватно-правовий та публічно-правовий. У приватно-правовому типі взаємодії встановлено юридичну рівність та автономія всіх суб'єктів. При цьому

значення правового статусу осіб не враховується, що зумовлює їхнє однакове положення у змісті правовідносини.

Довгий час переважало уявлення про державу як про типовий суб'єкт влади, що реалізує контрольні повноваження над суспільством [1]. При цьому контроль розглядався виключно крізь призму відносин нагляду з боку держави, представленої своїми органами, за діяльністю та поведінкою громадян. У свою чергу, контроль за державними структурами з боку недержавних суб'єктів – громадян, громадських об'єднань – практично не реалізовувався.

Контроль як процес і як цілеспрямована діяльність здійснюється у рамках взаємодії суб'єкта та об'єкта. Виходячи з даного контексту, управління суспільством є не просто різновидом державного управління, а своєрідним методом громадського управління, що охоплює, окрім іншого, і діяльність структур громадянського суспільства. Влада може здійснюватися як безпосередньо народом так і його представниками. У незалежності від цього влада продовжує відігравати роль вольового відношення між різнорідними частинами суспільства, що реалізують свою волю та інтерес.

Відмітимо, що контроль є

лише одним із досить великої кількості різновидів взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади. «Контроль громадянського суспільства за органами публічної влади можна визначити як діяльність, що здійснюється суб'єктами громадянського суспільства у формах, встановлених нормативно-правовими актами, за спостереженням, оцінкою та у разі необхідності коригування діяльності, результатів діяльності органів публічної влади на предмет забезпечення їх відповідності заздалегідь визначеним параметрам та меті підвищення ефективності такої діяльності» [2].

Органи публічної влади не визначають своє місце та призначення у громадянському суспільстві, а, навпаки, безпосередньо саме суспільство, враховуючи інтереси громадян, не тільки формує систему владних відносин, а й намічає шляхи функціонування та розвитку держави і відповідно органів публічної влади. Це викликано тим, що в «демократичній системі управління основним джерелом влади є народ, який постає як визначальний суб'єкт управління, що впливає на прийняття управлінських рішень» [4].

Враховуючи сучасні тенденції розвитку органів публічної влади, зазначимо, що публічне управління

суспільством має мати ознаки саморозвитку, самостійності та самоідентичності. Це передбачає орієнтацію напрямів дослідження у бік розширення питання про можливість поєднання суспільством одночасно двох ролей: об'єкта та суб'єкта контролю. Стосовно цього аспекту варто зауважити, що громадянське суспільство, представлене у вигляді цілісної системи горизонтальних зв'язків, гарантує контроль за органами публічної влади. Такий контроль може успішно реалізовувати функцію зворотного зв'язку у механізмі злагодженої регуляції всього соціального простору. Контроль із боку громадян постає як обов'язкова умова розвитку правової держави. Для забезпечення адекватного функціонування органів публічної влади потрібна взаємодія з громадянським суспільством.

Фундаментальна роль громадянського суспільства у збереженні системи управління суспільством і державою ґрунтується на його атрибутивних характеристиках, що передбачають активну діяльність громадянського суспільства як суб'єкта рефлексії соціальних фактів та джерела ідей у комунікативному дискурсі.

Таким чином, для публічно-правового типу взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади характерна пряма владна діяльність органів

публічної влади, що реалізують функції держави шляхом правотворчості, застосування права та здійснення контролю. Приватно-правовий тип взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади виглядає дещо складнішим, оскільки суб'єкти громадянського суспільства, не маючи державно-владних повноважень, можуть впливати на органи публічної влади шляхом участі у виборних процедурах, експертизі нормативно-правових актів, здійсненні моніторингу та контролю.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

1. Визначено, що громадянське суспільство і органи публічного управління перебувають у постійній взаємодії, доповнюють одне одного і залежать одне від одного. Сильна правова демократична держава не може існувати без громадянського суспільства, хоча б тому, що саме громадянське суспільство та його інститути крім виконання функції представлення інтересів індивіда та захисту його від сваволі влади стоять ще на варті демократичних цінностей та індивідуальних свобод суспільстві.

2. В результаті дослідження було встановлено, що діяльність інститутів громадянського суспільства повинна відповідати стратегічній меті громадянського

суспільства - створення умов для якнайповнішої життєвої самореалізації та задоволення інтересів суспільства, окремих індивідів і їх колективних об'єднань. Ця мета розвитку громадянського суспільства і держави має бути єдиною і постійною. Зазначена мета громадянського суспільства реалізуються на практиці за допомогою функцій, які представляють собою необхідні однорідні, доцільні напрями діяльності його інститутів, викликані необхідністю задоволення об'єктивних потреб суспільства, окремих індивідів або їх колективних об'єднань.

3. Встановлено, що для публічно-правового типу взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади характерна пряма владна діяльність органів публічної влади, що реалізують функції держави шляхом правотворчості, застосування права та здійснення контролю. Приватно-правовий тип взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади виглядає дещо складнішим, оскільки суб'єкти громадянського суспільства, не маючи державно-владних повноважень, можуть впливати на органи публічної влади шляхом участі у виборних процедурах, експертизі нормативно-правових актів, здійсненні моніторингу та контролю

4. Наголошено, що контроль є лише одним із досить великої кількості різновидів взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади. Контроль громадянського суспільства за органами публічної влади можна визначити як діяльність, що здійснюється суб'єктами громадянського суспільства у формах, встановлених

нормативно-правовими актами, за спостереженням, оцінкою та у разі необхідності коригування діяльності, результатів діяльності органів публічної влади на предмет забезпечення їх відповідності заздалегідь визначеним параметрам та меті підвищення ефективності такої діяльності.

References:

- Babarykina, N.A. (2018). Rozvytok hromadianskoho suspilstva v konteksti reformy detsentralizatsii. Problemy formuvannia hromadianskoho suspilstva v Ukraini: materialy vseuk. nauk.-prakt. konf. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 2018. S.20-24. [in Ukrainian].*
- Vasilieva, L.M. (2022). Teoretychni aspekty doslidzhennia kontroliu yak riznovydu pravovoi formy vzaiemodii hromadianskoho suspilstva ta orhaniv publichnoi vlady. Publichne uriaduvannia - Public administration, 1(29), 30–36.*
- Korzh, I.F. (2017). Komunikatsiia vlady i suspilstva v umovakh detsentralizatsii. Informatsiia i pravo - Information and law, 1(20), 14–27.*
- Lizakovska, S.V. (2021). Rozvytok vzaiemodii orhaniv publichnoho upravlinnia z instytutamy hromadianskoho suspilstva : monohrafiia. Mykolaiv : Yemelianova T. V., [in Ukrainian].*
- Mesiuk, M.P. (2018). Vzaiemodiia instytutiv vlady ta hromadianskoho suspilstva v Ukraini u konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv. Investytsii: praktyka ta dosvid - Investments: practice and experience, 8, 87–93.*
- Osnovni tendentsii ta problemy realizatsii «Natsionalnoi stratehii spryiannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016-2020 roky». URL:http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nac_strateg-36e4c.pdf [in Ukrainian].*
- Sencha, S. (2020). Instytutsionalne zabezpechennia publichno-upravlinskoii diialnosti u sferi rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukrain. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho - Scholarly notes of TNU named after V.I. Vernadskyi, 4, 100–107.*